

บทคัดย่อ

การเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ เป็นหนึ่งในประเด็นสำคัญของความร่วมมือในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทรัพย์สินทางปัญญาถือเป็นปัจจัยหลักที่สามารถช่วยส่งเสริมศักยภาพในการแข่งขันทางเศรษฐกิจได้ เพราะเป็นทุนทางปัญญาที่สนับสนุนให้เกิดการสร้างสรรค์ และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน บทความนี้นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ประชาคมอาเซียน ความสัมพันธ์ของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาและประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ปัญหาของไทยเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาต่อการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และเสนอแนะนโยบายเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของไทยเพื่อการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เพื่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ดังกล่าว อันจะมีส่วนช่วยในการเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี พ.ศ. 2558

คำสำคัญ: สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ประชาคมอาเซียน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

* อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
118 ถนนเสรีไทย แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240

Intellectual Property Rights in the Dimension of ASEAN Community

Wariya Lamlert*

Abstract

Strengthening economic competitiveness is a crucial issue in ASEAN Economic Community (AEC) cooperation. Intellectual Property (IP) are regarded as a major factor capable of reinforcing the potentials in economic competitiveness as they are intellectual capital that can uphold creativity and sustainable economic and social development. This article presents the concepts of Intellectual Property Rights (IPRs), ASEAN Community (AC), the relationship between Intellectual Property Rights and ASEAN Economic Community, and Thailand's obstacles in Intellectual Property Rights against AEC participation. Finally, it concludes with the recommendation for Thai policies on Intellectual Property Rights for AEC participation in several interesting aspects. This may assist in the knowledge and understanding of such issues which can contribute in preparing the readiness for AEC participation in 2015.

Keywords: *Intellectual Property Rights (IPRs), ASEAN Community (AC), ASEAN Economic Community (AEC)*

* Ph.D. in Corporate Laws, University of Canberra (Australia) Graduate School of Law, National Institute of Development Administration
118 Moo 3, Sereethai Road, Khlong Chan, Bangkok 10240, THAILAND.

บทนำ

ทุนทางปัญญา (Intellectual Capital) เป็นประเด็นในการพัฒนาประเทศไทยที่มีความสำคัญตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (ประกาศเรื่อง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)) สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ถือว่าเป็นทุนทางปัญญาที่สำคัญในการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ เพราะสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา มีความครอบคลุมอย่างกว้างขวาง จำแนกได้เป็นหลายประเภท อีกทั้งยังเป็นทุนทางปัญญาที่มีมูลค่าสูง ช่วยสนับสนุนให้เกิดการสร้างสรรค และมีคุณค่าในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน ในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) สมาชิกในสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asia Nations – ASEAN) ได้มีความร่วมมือที่จะก้าวเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community – AC) สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา เป็นเรื่องที่สัมพันธ์กับเสาหลักหนึ่งของประชาคมอาเซียน นั่นคือ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community – AEC) โดยเน้นให้สร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียดังกล่าว ไทยจึงควรพิจารณาถึงปัญหาที่เกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา และกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ไทยพร้อมและได้รับประโยชน์จากการเป็นภาคีสมาชิกของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ดังจะนำเสนอรายละเอียดต่อไปในบทความนี้

สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property Rights – IPRs) หมายถึง สิทธิที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในสิ่งที่เป็นรูปร่าง (รูปธรรม) หรือความคิด (นามธรรม) ที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ เพื่อให้ผู้สร้างสรรค์¹ สามารถหาประโยชน์จากความคิดสร้างสรรค์ของตนได้อย่างเต็มที่และชอบธรรม อีกทั้งยังเป็นการสนับสนุนให้มีการนำความคิดสร้างสรรค์นั้นไปใช้ประโยชน์ในวงกว้าง

สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเป็นประเด็นสำคัญที่ได้รับความสนใจทั้งในระดับชาติและนานาชาติ ดังจะเห็นได้ว่า หลายประเทศมีกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาที่ให้ความคุ้มครอง ตลอดจนยังมีข้อตกลง อนุสัญญา และสนธิสัญญาต่าง ๆ ที่ประชาคมโลกเข้าร่วมลงนาม เช่น (1) ข้อตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights – TRIPS) ซึ่งเป็นข้อตกลงที่กำหนดระดับของการคุ้มครองสิทธิใน

¹ ผู้สร้างสรรค์ หมายถึง ผู้แต่ง ผู้เขียน ผู้ประพันธ์ หรือบุคคลอื่น ๆ ที่ได้ทำลักษณะคล้ายการเขียน ประพันธ์ หรือแต่ง โดยการใช้สติปัญญา ความรู้ความสามารถ และความวิริยอุตสาหะ ในการสร้างสรรค์งานให้เกิดขึ้น ผู้สร้างสรรค์เป็นผู้มีสิทธิในงานที่ตนได้สร้างสรรค์ขึ้น อย่างไรก็ตาม ในบางครั้งผู้สร้างสรรค์อาจอนุญาตให้ผู้อื่นซึ่งมิได้เป็นผู้สร้างสรรค์สามารถใช้ประโยชน์จากงานสร้างสรรค์ของตนได้ ซึ่งผู้ได้รับอนุญาตนั้น เรียกว่า ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ

ทรัพย์สินทางปัญญาภายใต้กรอบขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization – WTO) (2) อนุสัญญากรุง Berne (Berne Convention) ซึ่งเป็นอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองงานวรรณกรรมและศิลปกรรม ณ กรุงเบอร์น (3) อนุสัญญากรุงปารีส (Paris Convention for the Protection of Industrial Property) ซึ่งเป็นอนุสัญญาที่เน้นการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาด้านอุตสาหกรรม ไม่ว่าจะเป็นสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า การออกแบบผลิตภัณฑ์ และการป้องกันการกระทำอันไม่เป็นธรรม เป็นต้น และ (4) สนธิสัญญาและความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (Patent Cooperation Treaty – PCT) เป็นการจัดตั้งระบบการคุ้มครองสิทธิบัตรระหว่างประเทศภายใต้องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกและลดขั้นตอนอุปสรรคในการขอรับสิทธิบัตรในต่างประเทศ ประเทศไทยสมัครเข้าเป็นภาคีสนธิสัญญาความร่วมมือด้านสิทธิบัตร เมื่อวันที่ 24 กันยายน 2552 ถือเป็นสมาชิกลำดับที่ 142 การเข้าเป็นภาคีอนุสัญญากรุงปารีสฯ แทนที่ผู้ขอรับสิทธิบัตรจะต้องไปยื่นคำขอรับสิทธิบัตรในประเทศต่าง ๆ แต่ละประเทศที่ผู้ขอประสงค์จะขอรับความคุ้มครอง โดยสามารถที่จะยื่นคำขอที่สำนักงานสิทธิบัตรภายในประเทศของตน สำนักงานสิทธิบัตรก็จะส่งคำขอไปดำเนินการตามขั้นตอนของระบบ PCT ที่องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ระบบ PCT นี้ไม่ได้เป็นระบบการรับจดทะเบียนสิทธิบัตรที่จะส่งผลให้ประเทศที่เป็นสมาชิกต้องรับจดทะเบียนตามไปด้วย เนื่องจากระบบ PCT จะมีการดำเนินการในขั้นตอนต้น ๆ ของการขอรับสิทธิบัตรเท่านั้น ไม่มีการรับจดทะเบียนแต่อย่างใด การรับจดทะเบียนสิทธิบัตร PCT เป็นอำนาจอธิปไตยของแต่ละประเทศที่ผู้ขอประสงค์จะขอความคุ้มครอง ซึ่งจะมีการตรวจสอบตามขั้นตอนและเงื่อนไขของกฎหมายภายในประเทศนั้น ๆ ก่อนรับจดทะเบียนสิทธิบัตรต่อไป (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2553; จิรศักดิ์ รอดจันทร์, 2555: 48-49) สนธิสัญญา PCT ถือเป็นกลไกสำคัญที่จะผลักดันและส่งเสริมให้มีการพัฒนาการประดิษฐ์คิดค้นนวัตกรรมและให้การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างทั่วถึงทั้งในประเทศและต่างประเทศ นอกจากนี้ ยังได้มีการก่อตั้งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization – WIPO) ซึ่งเป็นศูนย์กลางความร่วมมือระหว่างประเทศด้านทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อพัฒนาระบบทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศให้สามารถรักษาสอดคล้องระหว่างการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของผู้ทรงสิทธิและปกป้องผลประโยชน์ของสาธารณะ

สำหรับประเภทของทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้รับความคุ้มครองนั้นอาจมีความแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ ขึ้นอยู่กับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศนั้น ๆ ในทฤษฎีทางกฎหมายแล้วทรัพย์สินทางปัญญา ถือว่าเป็นทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่างประเภทหนึ่ง และสามารถถูกแยกออกจากทรัพย์สินที่มีรูปร่างหรือจับต้องได้ ดังนั้น การใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาอาจสามารถใช้ประโยชน์ได้แตกต่างหากจากทรัพย์สินที่มีรูปร่างที่ทรัพย์สินทางปัญญานั้นรวมอยู่ ส่วนในทางเศรษฐศาสตร์นั้น สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาถือเป็นกลไกทางกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์ทางด้าน

เศรษฐศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจูงใจให้ผู้ประดิษฐ์หรือสร้างสรรค์เปิดเผยความรู้ที่มีประโยชน์ต่อสาธารณะ โดยรัฐจะให้ความคุ้มครองแก่ผู้ประดิษฐ์และผู้สร้างในรูปแบบของโดยมีสิทธิผูกขาดทางกฎหมายเพื่อเป็นสิ่งแลกเปลี่ยนกับการเปิดเผยดังกล่าว (เยาวลักษณ์ เคลือบมาศ, 2555: 4-5)

โดยทั่วไป ทรัพย์สินทางปัญญา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ลิขสิทธิ์ (Copyrights) และ ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม (Industrial Property) โดยลิขสิทธิ์มุ่งให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้สร้างสรรค์งานซึ่งใช้ทักษะและแรงงานในการสร้างงานอันมีที่มาจากงานวรรณกรรมและศิลปกรรม โดยการกำหนดสิทธิแต่เพียงผู้เดียวแก่ผู้สร้างสรรค์ที่มีความคิดริเริ่ม และสำหรับทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมเป็นความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์เกี่ยวกับสินค้าอุตสาหกรรมซึ่งรวมถึงการประดิษฐ์คิดค้น การออกแบบผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรมซึ่งอาจจะเป็นกระบวนการหรือเทคนิคในการผลิตที่ได้ปรับปรุงหรือคิดค้นขึ้นใหม่ หรือที่เกี่ยวกับตัวสินค้า หรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นองค์ประกอบ และรูปร่างสวยงามของตัวผลิตภัณฑ์ และทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมยังรวมถึงเครื่องหมายการค้าหรือยี่ห้อ ชื่อและถิ่นที่อยู่ทางการค้า ที่รวมถึงแหล่งกำเนิดสินค้าและการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมสามารถแบ่งย่อยออกเป็นประเภทเฉพาะดังนี้ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า แบบผังภูมิวงจรรวม ความลับทางการค้า ชื่อทางการค้า และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เป็นต้น (World Intellectual Property Organization (WIPO), ม.ป.ป.: 4)

ในกรณีของประเทศไทย กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาได้ให้การคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาประเภทต่าง ๆ จำแนกได้เป็น ลิขสิทธิ์ (Copyright) สิทธิบัตร / อนุสิทธิบัตร (Patent / Petty Patent) เครื่องหมายการค้า (Trademark) ความลับทางการค้า (Trade Secret) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication) การผลิตผลิตภัณฑ์ซีดี (Optical Disk Production) แบบผังภูมิของวงจรรวม (Layout-Designs of Integrated) และภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย (Thai Traditional Knowledge) รายละเอียดพอสังเขปของทรัพย์สินทางปัญญาแต่ละประเภทมีดังต่อไปนี้ (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2553; เยาวลักษณ์ เคลือบมาศ, 2555: 8-17)

1) ลิขสิทธิ์ คือ สิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จะกระทำการใด ๆ เกี่ยวกับงานที่ผู้สร้างสรรค์ได้ริเริ่มโดยการใช้สติปัญญาความรู้ ความสามารถ และความวิริยอุตสาหะของตนเองในการสร้างสรรค์โดยไม่ลอกเลียนงานของผู้อื่น และงานที่สร้างสรรค์นั้นต้องเป็นงานตามประเภทที่กฎหมายลิขสิทธิ์ให้ความคุ้มครอง ความคุ้มครองนี้จะเกิดขึ้นทันทีที่สร้างสรรค์งานนั้นขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องจดทะเบียน ทั้งนี้ กฎหมายลิขสิทธิ์ที่มีผลบังคับใช้ในปัจจุบันของไทย คือ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 กฎหมายลิขสิทธิ์เป็นกฎหมายที่รองรับสิทธิของผู้สร้างสรรค์ผลงานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทต่าง ๆ ได้แก่ งานวรรณกรรม งานนาฏกรรม งานศิลปกรรม งานดนตรีกรรม งานโสตทัศนวัสดุ งานภาพยนตร์ งานสิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ และงานอื่นใดอันเป็นงานในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะ กฎหมายจึงกำหนดให้ผู้สร้างสรรค์มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จะกระทำการใด ๆ เกี่ยวกับ

งานที่ตนทำขึ้น หากบุคคลอื่นมาละเมิดสิทธิในส่วนนี้ จะมีความผิดและได้รับโทษ

2) สิทธิบัตร / อนุสิทธิบัตร สิทธิบัตร คือ หนังสือสำคัญที่รัฐออกให้เพื่อคุ้มครองการประดิษฐ์ (Invention) หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ (Product Design) ที่มีลักษณะตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อเป็นสิทธิพิเศษที่ให้แก่ผู้ประดิษฐ์คิดค้นหรือผู้ออกแบบผลิตภัณฑ์ในการผลิตสินค้าและจำหน่ายสินค้าแต่เพียงผู้เดียวในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ส่วนอนุสิทธิบัตร คือ หนังสือสำคัญที่รัฐออกให้เพื่อคุ้มครองการประดิษฐ์ที่เป็นความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งมีระดับของการพัฒนาทางเทคโนโลยีไม่สูงมาก ตลอดจนการประดิษฐ์ที่มีการคิดค้นเพียงเล็กน้อยแต่มีประโยชน์ใช้สอยมากขึ้น ทั้งนี้ กฎหมายที่มีผลบังคับใช้ในปัจจุบันของไทยในเรื่องดังกล่าว คือ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 (แก้ไขเพิ่มเติมครั้งล่าสุดโดย พ.ร.บ.สิทธิบัตร พ.ศ. 2542) กฎหมายสิทธิบัตรเป็นกฎหมายที่รองรับสิทธิของนักประดิษฐ์และนักออกแบบที่เป็นผู้ประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ หรือได้ออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ขึ้นมาและต้องไม่เคยมีใครทำขึ้นมาก่อน ผู้ที่เป็นเจ้าของย่อมมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จะใช้ นำเข้า หรือผลิตผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตรที่ได้รับการจดทะเบียนแล้ว ถ้ามีบุคคลอื่นมาละเมิดสิทธิในส่วนนี้ กฎหมายจะให้ความคุ้มครองแก่ผู้ที่เป็นเจ้าของ

3) เครื่องหมายการค้า คือ เครื่องหมาย หรือสัญลักษณ์ หรือตราที่ใช้กับสินค้าหรือบริการ ตามกฎหมายเครื่องหมายการค้า กฎหมายเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้าที่มีผลใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันของไทย คือ พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 (แก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ.เครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2543) เครื่องหมายที่ได้รับการคุ้มครอง แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ เครื่องหมายการค้า (Trademark) เครื่องหมายบริการ (Service Mark) เครื่องหมายรับรอง (Certification Mark) และเครื่องหมายร่วม (Collective Mark) เครื่องหมายต่าง ๆ เหล่านี้มีประโยชน์ตรงที่ว่าจะทำให้ผู้บริโภคสามารถจดจำและแยกแยะสินค้าต่าง ๆ ที่ใช้เครื่องหมายต่างกันออกจากกันได้ อีกทั้งยังทำให้ผู้บริโภคสามารถตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าที่มีคุณภาพตามที่ต้องการและทราบถึงเจ้าของที่แท้จริงได้ กฎหมายจะให้ความคุ้มครองแก่ผู้เป็นเจ้าของ ถ้ามีบุคคลอื่นมาละเมิดสิทธิในส่วนนี้ เช่น ใช้เครื่องหมายโดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้ที่เป็นเจ้าของ จะมีความผิดและได้รับโทษตามที่กฎหมายกำหนด

4) ความลับทางการค้า คือ ข้อมูลที่นำไปใช้ประโยชน์ในทางการค้า ซึ่งยังไม่เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป หรือยังเข้าถึงไม่ได้ในหมู่บุคคล ซึ่งโดยปกติต้องเกี่ยวข้องกับข้อมูลดังกล่าว ผู้มีหน้าที่ควบคุมความลับทางการค้าจะใช้วิธีการที่เหมาะสมเพื่อรักษาข้อมูลทางการค้านี้ไว้ให้เป็นความลับ โดยความคุ้มครองจะคงอยู่ตราบเท่าที่ข้อมูลยังคงเป็นความลับอยู่ ทำให้สิทธิของเจ้าของความลับทางการค้าจะคงมีอยู่ตลอดไปหากความลับทางการค้ายังไม่ได้รับการเปิดเผย นอกจากนี้ ความคุ้มครองยังเกิดขึ้นโดยไม่ต้องจดทะเบียน และเจ้าของความลับทางการค้าสามารถใช้ข้อมูลดังกล่าวเป็นหลักประกันในการกู้ยืมเงินกับธนาคารได้ ทั้งนี้ กฎหมายความลับทางการค้าที่มีผลบังคับใช้ในปัจจุบันของไทย คือ พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545

5) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ คือ ชื่อ หรือสัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใด ที่บอกแหล่งผลิตของสินค้า และสามารถสื่อให้ผู้บริโภคเข้าใจได้ถึงคุณภาพหรือคุณลักษณะพิเศษของสินค้าที่แตกต่างจากสินค้าที่ผลิตจากแหล่งอื่น องค์ประกอบสำคัญของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ทำให้เกิดสินค้าที่มีคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะ ได้แก่ ธรรมชาติที่สร้างสิ่งแวดล้อมหรือวัตถุดิบให้แก่การผลิตสินค้า และมนุษย์ที่ใช้ทักษะ ความชำนาญ และภูมิปัญญาในการผลิตสินค้า ดังนั้น สิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงเป็นสิทธิชุมชน หรือสิทธิของกลุ่มที่อยู่ในท้องถิ่นที่ผลิตสินค้า ในปัจจุบันกฎหมายที่มีผลบังคับใช้ในเรื่องดังกล่าวของไทย คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546

6) การผลิตผลิตภัณฑ์ซีดี ตามพระราชบัญญัติการผลิตผลิตภัณฑ์ซีดี พ.ศ. 2548 ซึ่งเป็นกฎหมายฉบับปัจจุบันที่มีผลใช้บังคับ มาตรการการกำกับดูแลการผลิตผลิตภัณฑ์ซีดี ประกอบด้วย มาตรการเกี่ยวกับการกำกับดูแลเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิต การกำกับดูแลวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต (เม็ดพลาสติก) การกำหนดให้มีเครื่องหมายรับรองบนผลิตภัณฑ์ การกำกับดูแลการทำการผลิตผลิตภัณฑ์ของโรงงานผลิตซีดี ดีวีดี และแผ่นงานต้นแบบ การกำกับดูแลการผลิตหรือว่าจ้างผลิตของเจ้าของลิขสิทธิ์ การกำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะทำการตรวจสอบเครื่องจักร เม็ดพลาสติก หรือวัสดุอื่นใดที่เป็นวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต และเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการดำเนินการกับผู้กระทำความผิด ตลอดจนการให้บุคคลมาให้อัยการ และส่งเอกสารที่อาจมีประโยชน์แก่การค้นพบ หรือใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์การกระทำความผิด และการกำหนดให้ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืนกฎหมายแห่งพระราชบัญญัตินี้มีความผิดและต้องรับโทษทางอาญา

7) แบบผังภูมิของวงจรรวม คือ แบบ แผนผัง หรือภาพที่สร้างขึ้นเพื่อให้เห็นถึงการจัดวางให้เป็นวงจรรวม ไม่ว่าจะเป็นปรากฏในรูปแบบใดหรือวิธีใด ซึ่งหมายความรวมถึงแบบของวงจรไฟฟ้าที่ได้ออกแบบขึ้นมา (Layout Design) และตัวชุดหน้ากากหรือแผ่นบัง (Mask Work) ที่ใช้เป็นตัวต้นแบบในการสร้างแบบผังภูมิ โดยการคุ้มครองจะเกิดขึ้นเมื่อมีการจดทะเบียนเช่นเดียวกับในกรณีของสิทธิบัตร หากมีผู้ใดมาเอาแบบที่ผู้สร้างสรรค์ได้ทำขึ้นและได้จดทะเบียนคุ้มครองไว้ไปทำซ้ำ จะมีความผิดและได้รับโทษตามกฎหมาย ทั้งนี้ กฎหมายแบบผังภูมิของวงจรรวมที่มีผลบังคับใช้ในปัจจุบันของไทย คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองแบบผังวงจรรวม พ.ศ. 2543

8) ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย จำแนกออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ องค์ความรู้ของกลุ่มบุคคลท้องถิ่น เช่น การผลิตอาหาร เครื่องดื่ม ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร ไม้ แก้ว ดินเผา หนัง และวัสดุเหลือใช้ เป็นต้น และงานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น ปริศนา เรื่องเล่า กวีนิพนธ์ ดนตรี เพลง จิตรกรรม ประติมากรรม หัตถกรรม และเครื่องแต่งกาย เป็นต้น ภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถแบ่งเป็น 3 หมวด ได้แก่

- องค์ความรู้ของชุมชนท้องถิ่น (Traditional Knowledge) หมายถึง องค์ความรู้ วิธีการ ทักษะ นวัตกรรม แนวปฏิบัติ หรือการเรียนรู้ที่เป็นผลมาจากกิจกรรมทางปัญญาในรูปแบบดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่น มีการสืบทอดและพัฒนาจากรุ่นอดีตสู่รุ่นปัจจุบัน ผ่านกาลเวลา เช่น องค์ความรู้เกี่ยวกับการทำไวน์กระชายดำ การทำมีดอรัญญิก การทอผ้าไหม เป็นต้น

- การแสดงออกซึ่งศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน (Expression of Folklore) หมายถึง การแสดงออกซึ่งองค์ความรู้และวัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้านที่แสดงถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งปรากฏหรือแสดงให้เห็นในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การแสดงออกทางวาจา (เช่น ตำนาน กวีนิพนธ์ ปริศนา เรื่องเล่า) การแสดงออกทางดนตรี (เช่น เพลง ดนตรี) การแสดงออกทางกาย (เช่น การเต้น การแสดงละคร พิธีกรรม) การแสดงออกในสิ่งที่จับต้องได้ (เช่น งานศิลปะ รวมถึง ภาพวาด งานจิตรกรรม) เป็นต้น

- ทรัพยากรพันธุกรรม (Genetic Resource) หมายความว่ารวมถึง ทรัพยากรพันธุกรรม สิ่งมีชีวิตหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของสิ่งมีชีวิต หรือองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับสิ่งมีชีวิตของระบบนิเวศ ซึ่งมีประโยชน์หรือคุณค่าตามความเป็นจริงและตามศักยภาพ เช่น พืชสมุนไพรประจำท้องถิ่นที่สามารถนำมาผลิตยารักษาโรคต่าง ๆ ได้ เป็นต้น

ในปัจจุบันไทยไม่มีกฎหมายเฉพาะที่คุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่มีกฎหมายอยู่บางส่วนที่เป็นกฎหมายใกล้เคียง สามารถนำมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นบางสาขาได้แก่

(1) พ.ร.บ.คุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ให้การคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น พันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไป และพันธุ์พืชใหม่

(2) พ.ร.บ.คุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก พ.ศ. 2542 อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงสาธารณสุข ให้การคุ้มครองตำรับตำรายา สมุนไพร แหล่งอนุรักษ์สมุนไพร และภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย เป็นต้น (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2553)

ในขณะที่ยังไม่มีหน่วยงานที่กำกับดูแลเรื่อง การคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาพรวมเมื่อมีประเด็นปัญหาเกิดขึ้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนจะประสานงานแก้ไขปัญหาเป็นกรณี ๆ อย่างไม่ดี ในปัจจุบันมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิด มีการประชุมระหว่างหน่วยงานกันอย่างต่อเนื่อง และทางกรมทรัพย์สินทางปัญญาได้สนับสนุนให้มีการทำการศึกษาวิจัยการร่างกฎหมายการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมโดยเฉพาะในเรื่องการสืบทอดภูมิปัญญา อนุรักษ์ และการนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นระบบ

ประชาคมอาเซียน

ประชาคมอาเซียน เป็นความร่วมมือที่สมาชิกในสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นองค์กรที่จัดตั้งตั้งแต่ พ.ศ. 2510 ได้ลงนามเพื่อจัดตั้งขึ้น โดยในครั้งแรก คาดว่าประชาคมอาเซียนจะเกิดขึ้นภายในปี พ.ศ. 2563 (ค.ศ. 2020) แต่ต่อมาผู้นำอาเซียนได้มีการเร่งรัดเวลาให้เร็วขึ้นเป็นปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) หรือประมาณอีก 3 ปีข้างหน้าจากปีปัจจุบัน (พ.ศ. 2555) ประเทศที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกในประชาคมอาเซียน ประกอบด้วย กัมพูชา ไทย บรูไนดารุสซาลาม พม่า ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย ลาว เวียดนาม สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย (กฤตชญาภัค อุณฺสรี, 2554: 6)

อาเซียนมีวัตถุประสงค์หลักในการรวมกลุ่มกัน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในภูมิภาค รักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ และความมั่นคงในภูมิภาค และเป็นเวทีแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในภูมิภาค จากวัตถุประสงค์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่า อาเซียนประกอบไปด้วยมิติที่สำคัญหรือเสาหลัก จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านการเมืองและความมั่นคง ทั้งนี้ เสาหลักทั้ง 3 ด้าน ยังคงสะท้อนให้เห็นได้เมื่อประเทศสมาชิกรวมกลุ่มกันเป็นประชาคมอาเซียน ดังจะเห็นได้จากการให้จัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community – AEC) ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community – ASCC) และประชาคมการเมืองความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political Security Community – APSC) โดยมีกฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) เป็นกรอบพื้นฐานรองรับทางกฎหมาย (กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2552: 10)

ในการดำเนินการเกี่ยวกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เป้าหมายสำคัญที่กำหนดไว้ในแผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community Blueprint) ได้แก่ (กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2552: 73-104; ครรชิต พุทธิโกษา, 2554: ง)

1. การเป็นตลาดและฐานการผลิตร่วมกัน โดยจะมีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน เงินทุน และแรงงานอย่างเสรี
2. การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของอาเซียน โดยให้ความสำคัญกับ กรอบนโยบายการแข่งขัน การคุ้มครองผู้บริโภค สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ภาษี และพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Commerce)
3. การสร้างความเท่าเทียมในการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเสมอภาค โดยลดช่องว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ และสนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium-Sized Enterprises – SMEs)
4. การส่งเสริมการบูรณาการอาเซียนเข้ากับประชาคมโลก โดยเน้นการประสานการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจของอาเซียนกับประเทศอื่น ๆ นอกภูมิภาค และส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการผลิตและจัดจำหน่ายภายในภูมิภาคให้เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลก

สำหรับประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน แผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community Blueprint) ได้ระบุความร่วมมือในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สวัสดิการและความคุ้มครองทางสังคม ความยุติธรรมและสิทธิทางสังคม ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม การสร้างอัตลักษณ์ (Identity) ของอาเซียน และการลดช่องว่างทางการพัฒนา ส่วนประชาคมการเมืองความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community Blueprint) เน้นการมีกฎเกณฑ์และค่านิยมร่วมกัน การส่งเสริมความสงบสุขและรับผิดชอบร่วมกัน ในการรักษาความมั่นคงสำหรับประชาชน และการมีพลวัตและปฏิสัมพันธ์กับประเทศอื่นนอกภูมิภาค (กฤตชญาภัค อุณเสรี, 2554: 10-11, 14)

หากพิจารณามิติของประชาคมอาเซียน ไม่ว่าจะเป็นเสาหลักด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านการเมืองและความมั่นคง ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา อาจกล่าวได้ว่า เสาหลักด้านเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์กับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญามากที่สุด โดยเฉพาะเป้าหมายสำคัญข้อ 2 ในแผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ที่มุ่งสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ โดยประเด็นหนึ่งที่สำคัญ คือ สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งแม้ว่าจะเป็นทุนที่จับต้องไม่ได้ แต่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูง และปัจจุบัน ก็ทวีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น

ความสัมพันธ์ของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาและประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญามีบทบาทสำคัญต่อประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจเนื่องด้วยเหตุผล 3 ประการ คือ สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเป็นทางเลือกใหม่ที่สามารถนำมาขอสินเชื่อจากสถาบันการเงินเพื่อแปลงเป็นทุน อันจะช่วยเสริมสภาพคล่องในการแข่งขันทางเศรษฐกิจให้กับผู้ประกอบการ ดังเช่นในประเทศไทย ที่มีการสนับสนุนให้สามารถใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อค้ำประกันในการขอสินเชื่อได้

นอกจากนี้ สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญายังมีประโยชน์ในการช่วยสนับสนุนให้เกิดการค้นคว้าวิจัย สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ หรือนวัตกรรม เพื่อต่อยอดองค์ความรู้ เพิ่มประสิทธิภาพทางการผลิต และนำไปสู่ประโยชน์เชิงพาณิชย์ ที่เป็นเช่นนี้ เพราะผู้สร้างสรรค์ได้รับความคุ้มครองให้มีสิทธิในการได้รับค่าตอบแทนจากงานสร้างสรรค์ของตน รวมถึงค่าตอบแทนในการอนุญาตให้ใช้สิทธิ (License) ในทรัพย์สินทางปัญญา ดังนั้น จึงมีแรงกระตุ้นให้เกิดการพัฒนางานสร้างสรรค์ต่าง ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ

ยิ่งไปกว่านั้น สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ยังมีคุณค่าในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน หรือเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) เนื่องจากสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมภาคการศึกษาวิจัยและภาคธุรกิจอุตสาหกรรม ทำให้ผู้สร้างสรรค์

เกิดความมั่นใจที่จะศึกษาวิจัยอยู่เสมอ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ที่จะนำมาใช้ประโยชน์ได้จริงในภาคธุรกิจอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา และความคิดสร้างสรรค์ จึงเป็นกลไกที่ช่วยนำไปสู่การขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจได้อย่างเป็นรูปธรรม และยั่งยืนในที่สุด

ปัญหาของไทยเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาต่อการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

เนื่องจากสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญามีบทบาทสำคัญด้านเศรษฐกิจ การพิจารณาปัญหาที่เกี่ยวข้อง เพื่อเตรียมความพร้อม และแก้ไขปัญหาย่างทันท่วงที จึงเป็นเรื่องเร่งด่วนที่ควรดำเนินการก่อนการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในอนาคตอันใกล้ ในส่วนของประเทศไทย ปัญหาที่น่าสนใจเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาต่อการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน อาจจำแนกได้เป็น ปัญหาด้านกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย และปัญหาด้านอื่น ๆ ซึ่งมีรายละเอียดโดยสรุปดังนี้ (“ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC): โอกาสและผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมไทย บทวิเคราะห์ที่โอกาสและผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมไทย จากการเข้าร่วมประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC),” 2555; News Plus, 2555; เยาวลักษณ์ เคลือบมาศ, 2555: 19)

ปัญหาด้านกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย

1) การไม่มีกฎหมายสิทธิบัตรที่เอื้อให้มีการทำวิศวกรรมย้อนกลับ (Reverse Engineering) อย่างถูกกฎหมายเพื่อกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมด้านการวิจัยและพัฒนามากขึ้น เพราะวิศวกรรมย้อนกลับเป็นการค้นหาข้อมูลทางเทคนิค การย้อนรอยขนาดและรูปร่างของต้นแบบ วัสดุ กรรมวิธีการผลิต ชิ้นส่วนแต่ละชิ้น และการประกอบชิ้นส่วนต่าง ๆ เป็นอุปกรณ์หรือระบบ รวมทั้งการตรวจสอบสมบัติและพัฒนาสมรรถนะทั้งในระหว่างการผลิตและระหว่างการใช้งาน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ การซ่อมบำรุงเครื่องจักร และการผลิตอะไหล่ทดแทนชิ้นส่วนเดิมที่เสียหาย แต่เป็นชิ้นส่วนจากต่างประเทศที่มีราคาแพง หรือมีความล่าช้าในการจัดส่ง ซึ่งไม่ทันต่อความจำเป็นในการใช้งานได้ เป็นต้น

2) การไม่มีกฎหมายเฉพาะที่ให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ทั้ง ๆ ที่ไทยมีความรู้เดิมอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรและการนวดที่ใช้บำบัดรักษาโรค รวมทั้งพันธุ์พืชดั้งเดิมที่สามารถนำไปพัฒนาเป็นพันธุ์พืชใหม่ อันนับได้ว่าเป็นการพัฒนาทางด้านเกษตรกรรม แม้ว่าไทยจะมีกฎหมายที่พออนุโลมให้ใช้เพื่อคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยได้บางส่วน คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 แต่ไทยก็ยังไม่มีความหมายเฉพาะที่คุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยได้อย่างครอบคลุม ส่งผลให้ไทยประสบปัญหาต่าง ๆ เช่น ชาวต่างชาตินำ

ภูมิปัญญาไทยไปใช้ประโยชน์โดยไม่ได้รับอนุญาต หรือกระทั่งนำไปจดสิทธิบัตรในประเทศของตน และมีได้ให้ผลประโยชน์แก่ประเทศไทยเท่าที่ควร เช่น กรณี “เปล่าน้อย” พืชสมุนไพรของไทยที่บริษัทขงเกีย ประเทศญี่ปุ่น ได้นำไปสกัดและจดทะเบียนกับองค์การอนามัยโลก (World Health Organization – WHO) ภายใต้ชื่อ “เปลาโนทอล” (Plaunotol) และพัฒนาเป็นยาภายใต้ชื่อ เครื่องหมายการค้า “เคลเน็กซ์” (Kelnac) โดยไทยไม่ได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเหมาะสม เป็นต้น (ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ, สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2550)

3) การบังคับใช้กฎหมายด้านทรัพย์สินทางปัญญาเข้มงวดไม่เพียงพอ ทำให้เกิดการละเมิด² กรณีที่เห็นได้ชัดเจนในปัญหาการละเมิดทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาคือการที่ประเทศไทยถูกประเทศสหรัฐอเมริกา จัดให้อยู่ในกลุ่ม (Priority Watch List: PWL) เนื่องจากสาเหตุดังต่อไปนี้ คือ (1) การละเมิดสิทธิในเครื่องหมายการค้า และลิขสิทธิ์เกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย (2) มีการละเมิดลิขสิทธิ์ในงานสร้างสรรค์ ซอฟต์แวร์ งานบันเทิง รวมถึงการขโมยสัญญาณเคเบิลทีวี และยังมีการทำซ้ำหนังสืออีกจำนวนมากมาย และอย่างแพร่หลาย และ (3) มีการล่าช้าในการรับจดทะเบียนสิทธิบัตร มีความไม่ชัดเจนในการใช้สิทธิบัตร (Compulsory License: CL) และการไม่ให้ความสำคัญในการคุ้มครองสิทธิบัตรยา ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้ขาดแรงจูงใจในการค้นคว้าวิจัย รวมถึงการสร้างสรรค์ โดยเฉพาะหากต้องใช้เงินทุนวิจัยจำนวนมาก เนื่องจากอาจไม่คุ้มกับการเสี่ยงลงทุนเพื่อการค้นคว้าวิจัยหรือผลิตงานสร้างสรรค์ต่าง ๆ นั้น (Knowledge Ecology International, 2555; มูลนิธิชีววิถี, 2555)

ปัญหาด้านอื่น ๆ

การจดสิทธิบัตรทั้งในประเทศและต่างประเทศมีค่าใช้จ่ายสูงและใช้เวลานาน เพราะในการตรวจสอบความเข้าช้องกับสิทธิบัตรที่ได้จดทะเบียนไว้แล้ว ต้องเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมาก และใช้เวลานานหลายปี นอกจากนี้ ในประเทศกำลังพัฒนายังประสบปัญหาขาดผู้เชี่ยวชาญทางเทคนิคที่จะมาตรวจสอบลักษณะสำคัญตามที่คุ้มครองโดยกฎหมายสิทธิบัตรด้วย

การบริหารจัดการสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญายังมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาข้อพิพาททางกฎหมายและการสูญเสียโอกาสทางการค้าได้ เช่น การแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างสถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย และนักวิจัยที่ไม่มีความชัดเจน การไม่มีฐานข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาที่บูรณาการทรัพย์สินทางปัญญาทุกประเภทอย่างครบถ้วน ไม่เข้าช้อง และสืบค้นได้อย่างสะดวก การไม่มีหน่วยงานที่กำกับดูแลเรื่องการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในภาพรวม ในขณะที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยเป็นเรื่องที่มีขอบเขตกว้าง และข้อมูลแต่ละเรื่องเป็นเรื่องเฉพาะด้าน

² คำพิพากษาศาลฎีกา: ฎีกาเลขที่ 9544/2542, คำพิพากษาศาลฎีกา: ฎีกาเลขที่ 310/2550, คำพิพากษาศาลฎีกา: ฎีกาเลขที่ 5035/2552, คำพิพากษาศาลฎีกา: ฎีกาเลขที่ 6768/2553

รวมทั้งการไม่มีวิธีการที่เหมาะสมในการเฝ้าระวัง และแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น

การไม่ตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเพียงพอในสังคมไทย เช่น ผู้ประกอบการไม่ค่อยตระหนักถึงความสำคัญของการวิจัย พัฒนา และสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยใช้ทรัพย์สินทางปัญญา เพราะยังคงมีวัฒนธรรมที่เน้นการทำธุรกิจเพื่อผลกำไรระยะสั้น หรือการไม่สนใจปกป้อง ดูแล และใช้ประโยชน์จากพันธุกรรมพืชที่สำคัญของไทยอย่างเพียงพอ จนทำให้เกิดการนำไปจดทะเบียนและผูกขาดสายพันธุ์พืชโดยชาวต่างชาติอย่างง่ายดาย

นโยบายเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของไทยเพื่อการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาสามารถเอื้อให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยได้ อย่างไรก็ดี เนื่องจากไทยยังคงมีปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาดังได้กล่าวแล้ว ดังนั้น เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ในที่นี้ จึงขอเสนอข้อเสนอแนะในเรื่องนโยบายเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของไทย โดยจำแนกออกเป็นด้านกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย และด้านอื่น ๆ ดังนี้ (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2551; กองบรรณาธิการ, 2553; ครรชิต พุทธิโกษา, 2554: ง-จ, จ-น)

ด้านกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย

1) การเพิ่ม แก้ไข และตราบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องในกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา เช่น การเพิ่มมาตราเกี่ยวกับเรื่องวิศวกรรมย้อนกลับในกฎหมายสิทธิบัตร การแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ โดยให้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับองค์การจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ (Collective Management Organization: CMO) และการร่างกฎหมายเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยโดยเฉพาะ

2) การส่งเสริมให้บังคับใช้กฎหมายด้านทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเข้มงวด ทั้งการป้องปราม และปราบปรามการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา พร้อมกับเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ในการรักษาสิทธิ และการใช้ประโยชน์ในสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาแก่ผู้ประกอบการ และประชาชน โดยทั่วไป เพื่อเอื้อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3) การหารือและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการบังคับใช้กฎหมาย เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของแต่ละประเทศ เพื่อการวางแนวทางที่เป็นประโยชน์ในการบังคับใช้กฎหมายได้อย่างเหมาะสม

ด้านอื่น ๆ

1) การพัฒนาระบบการจดทะเบียนคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาให้สะดวก รวดเร็วขึ้น เช่น การพัฒนาระบบ e-filing ให้สามารถยื่นคำขอสิทธิบัตรผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ การเข้าร่วมสนธิสัญญาและความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (PCT) ระบบการจดสิทธิบัตร PCT ทำให้การขอรับสิทธิบัตรสำหรับสิ่งประดิษฐ์ในหลาย ๆ ประเทศสมาชิกสามารถทำได้โดยการยื่นคำขอรับสิทธิบัตรระหว่างประเทศ (PCT) ใน “ขั้นตอนระหว่างประเทศ” เพียงครั้งเดียว ไม่ต้องยื่นคำขอหลายฉบับในแต่ละประเทศหรือภูมิภาค สามารถยื่นคำขอรับสิทธิบัตรในทุกประเทศที่ต้องการให้สิ่งประดิษฐ์ของตนได้ ได้รับความคุ้มครอง การให้บริการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าแบบไร้กระดาษ (Paperless) โดยสามารถยื่นคำขอในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ และนำข้อมูลเหล่านั้นเข้าสู่ฐานข้อมูลเพื่อการนำมาใช้งานได้ทันที โดยไม่ต้องรอการจัดทำแฟ้มทะเบียน การเบิกจ่ายแฟ้มคำขอ และการส่งการต่าง ๆ ของนายทะเบียน

2) การเข้าร่วมเป็นสมาชิกภาคีระหว่างประเทศเพื่อเอื้อให้เกิดความสะดวกในการจดทะเบียนสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาก็เป็นแนวทางที่น่าสนใจ เช่น การเข้าร่วมเป็นสมาชิกภาคีพิธีสารมาดริด (Madrid Protocol) เพื่อให้การยื่นคำขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในคราวเดียวกันนั้น ได้รับความคุ้มครองในประเทศต่าง ๆ โดยเสียค่าธรรมเนียมเพียงครั้งเดียว รวมถึงการเข้าร่วมเป็นสมาชิกภาคีอนุสัญญา Hague (Hague Agreement) เพื่อคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์ในหลายประเทศที่เป็นภาคีสมาชิก

3) การสร้างระบบการบริหารจัดการสิทธิทรัพย์สินทางปัญญาที่มีประสิทธิภาพ เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถทางการแข่งขัน และช่วยให้ไทยมีความพร้อมในการเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) เพราะสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา เป็นทุนทางปัญญาที่สำคัญ ตัวอย่างของการบริหารจัดการสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่มีประสิทธิภาพ เช่น การวางหลักเกณฑ์ในการแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างสถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย และนักวิจัยให้ชัดเจน การจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาที่บูรณาการทรัพย์สินทางปัญญาทุกประเภทอย่างเป็นระบบครบถ้วน และสืบค้นได้ง่ายเพื่อสนับสนุนการเป็น IP Portal³ (“คุณนอกทำเนียบ: บทบาททรัพย์สิน

³ โครงการ ASEAN Patent Search and Examination Cooperation (ASPEC) ที่จะสนับสนุนการแลกเปลี่ยนข้อมูลการตรวจสอบสิทธิบัตรระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน ลดภาระงานซ้ำซ้อน เพื่อให้สามารถรับจดทะเบียนสิทธิบัตรได้รวดเร็วมากขึ้น โครงการ IP Direct / IP Portal เพื่อจัดทำ website กลางสำหรับให้ข้อมูลด้านทรัพย์สินทางปัญญาของอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักลงทุน และนักประดิษฐ์ที่ต้องการได้รับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในอาเซียน รวมทั้งยังมีการสนับสนุนการดำเนินการอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาระบบทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศอาเซียนให้มีมาตรฐาน เช่น การสนับสนุนการจัดตั้งสำนักงานจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ การสนับสนุนการเข้าเป็นภาคีพิธีสารมาดริด เพื่ออำนวยความสะดวกต่อการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า และศึกษาความเป็นไปได้ในการเข้าเป็นภาคีความตกลง Hague Agreement เพื่ออำนวยความสะดวกการจดทะเบียนสิทธิบัตรการออกแบบระหว่างประเทศ

ทางปัญญากับ AEC,” 2554; Jom, 2555) โดยในระหว่างที่การจัดทำฐานข้อมูลดังกล่าวยังไม่แล้วเสร็จ ควรมีการปรับปรุงระบบการสืบค้นฐานข้อมูลสิทธิบัตร ซึ่งในขณะนี้ได้จัดทำแล้วด้วย เพราะสิทธิบัตรครอบคลุมทั้งเรื่องสิ่งประดิษฐ์และการออกแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งมีมูลค่าสูง และถูกทำละเมิดได้ง่าย (“คูนอกทำเนียบ: บทบาททรัพย์สินทางปัญญากับ AEC,” 2554) นอกจากนี้ ควรมีการวางแผนทางในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของนักวิจัยไทย และกำหนดงานวิจัยที่ไม่อนุญาตให้ชาวต่างชาติทำการวิจัยในประเทศไทยด้วย

4) การส่งเสริมความสำคัญของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาในสังคมไทย เช่น การสนับสนุนให้ผู้ประกอบการ ซึ่งรวมถึงผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสร้างสรรค์ และสามารถใช้ประโยชน์จากสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและบริการของตน ซึ่งถือเป็นการช่วยส่งเสริมศักยภาพในการแข่งขันโดยมีสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเป็นกลไกที่สำคัญทั้งในการแข่งขันภายในประเทศและระหว่างประเทศ นอกจากนี้ ควรให้ความสำคัญกับการมีนโยบายและมาตรการที่เป็นรูปธรรมในการส่งเสริมให้ค้นคว้าวิจัย และสร้างสรรค์นวัตกรรม ตลอดจนหาแหล่งเงินทุนเพื่อสนับสนุน รวมทั้งการให้ความสำคัญกับพันธุ์พืช ทรัพยากรชีวภาพ (Genetic Resources) ความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการแสดงออกซึ่งวัฒนธรรมดั้งเดิม (Traditional Cultural Expressions) ภูมิปัญญาท้องถิ่น ถือเป็นองค์ความรู้ที่เป็นผลมาจากกิจกรรมทางปัญญาในรูปแบบดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่น และองค์ความรู้ดั้งเดิมนี้นักถูกนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาเทคโนโลยีขั้นสูง ซึ่งไทยเป็นประเทศที่มีแหล่งความรู้ดั้งเดิมอยู่มาก อาทิ ความรู้ดั้งเดิมเกี่ยวกับสมุนไพรที่ใช้รักษาโรค การนวดเพื่อบำบัดความเจ็บป่วย ซึ่งมีใช้ในชีวิตประจำวันในบางชุมชน ตลอดจนพันธุ์พืชดั้งเดิมที่พบในไทยและสามารถนำไปพัฒนาเกิดพันธุ์ใหม่ เป็นต้น ดังนั้น การจัดระบบการคุ้มครองภูมิปัญญาดั้งเดิมของไทยจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2553)

5) การแสวงหาความร่วมมือระหว่างประเทศในด้านสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศอาเซียน เช่น แผนงานความร่วมมือในสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาประเภทต่าง ๆ ในทำนองเดียวกับแผนงานความร่วมมืออาเซียนด้านลิขสิทธิ์ ซึ่งได้จัดทำแล้ว การวางแผนการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ และมีผลบังคับใช้นอกเหนือจากภายในราชอาณาจักรเท่านั้น และการจัดตั้งระบบยื่นคำขอจดทะเบียนการออกแบบผลิตภัณฑ์ของอาเซียนเพื่อจัดเก็บข้อมูลของอาเซียน อันจะช่วยอำนวยความสะดวกในการยื่นคำขอจดทะเบียน และสนับสนุนการประสานงานระหว่างสำนักงานด้านทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศสมาชิกอาเซียน เป็นต้น

สรุป

ในการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) ไทยจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมเพื่อให้มีศักยภาพในการแข่งขัน พัฒนา และได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมประชาคมดังกล่าว

การพิจารณาถึงปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของไทย ทั้งทางด้านกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย รวมถึงด้านอื่น ๆ จึงเป็นสิ่งที่ควรกระทำ เพื่อให้ไทยสามารถกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องได้อย่างเหมาะสม อันจะเป็นแรงผลักดันสำคัญที่จะช่วยให้เกิดวัฒนธรรมแห่งการสร้างสรรค และเอื้อให้ได้รับประโยชน์จากสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาทั้งแบบดั้งเดิมและแบบใหม่ได้เป็นอย่างดี ประเด็นความร่วมมือด้านทรัพย์สินทางปัญญาของกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อหาแนวทางการร่วมมือด้านทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างกัน และระหว่างอาเซียนกับประเทศภายนอกกลุ่ม ซึ่งจะเป็นการพัฒนาโครงสร้างด้านทรัพย์สินทางปัญญาในระดับภูมิภาคที่มีความสอดคล้องต่อระดับการพัฒนาของแต่ละประเทศ อำนวยความสะดวกให้กับนักลงทุน และผู้ประกอบการในอาเซียน รวมทั้งสร้างความรู้ความเข้าใจด้านทรัพย์สินทางปัญญาให้กับประชาชนในประเทศสมาชิก ซึ่งจะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการก้าวเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ทั้งนี้ การผึกกำลังระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้เกิดความร่วมมือและการประสานงานที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันอันจะนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ในที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มพหุภาคี สำนักเศรษฐกิจอุตสาหกรรมระหว่างประเทศ. (2554). *ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC)*. สืบค้น 24 เมษายน 2555, จาก http://www.baanjommyut.com/library_2/asean_community/04.html
- กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (2553). *ทรัพย์สินทางปัญญาไทย*. สืบค้น 24 เมษายน 2555, จาก http://www.ipthailand.go.th/ipthailand/index.php?option=com_content&task=blogsection&id=29&Itemid=39
- กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (2553). *ระบบฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย*. สืบค้น 15 กันยายน 2555, จาก http://www.ipthailand.go.th/ipthailand/index.php?option=com_content&task=category§ionid=25&id=161&Itemid=262
- กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (2551). *ร่างขอบเขตงาน (Terms of Reference: TOR): โครงการจัดจ้างพัฒนาระบบจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าไร้กระดาษ (Paperless)*. สืบค้น 1 พฤษภาคม 2555, จาก http://www.ipthailand.go.th/info/images/tor_dippaperless_2.doc
- กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (ม.ป.ป.). *ร่างแนวป้องกันละเมิดลิขสิทธิ์*. สืบค้น 24 เมษายน 2555, จาก http://www.ipthailand.go.th/new_template/index.php?option=com_content&task=view&id=1762&Itemid=390
- กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (2553). *สนธิสัญญาความร่วมมือด้านสิทธิบัตร หรือ PCT*. สืบค้น 15 กันยายน 2555, จาก http://www.ipthailand.go.th/ipthailand/index.php?option=com_content&task=category§ionid=43&id=351&Itemid=296

- กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2552). *ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ASEAN Economic Community: AEC*. นนทบุรี: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ.
- กฤตชนก อุ่นเสรี. (2554). *ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน*. กรุงเทพฯ: สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.
- กองบรรณาธิการ. (2553). ทรัพย์สินทางปัญญา: เครื่องมือเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน. *INNO MAG*, 37(212), 13-16.
- การบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา. (ม.ป.ป.). สืบค้น 1 พฤษภาคม 2555, จาก http://www.ipthailand.go.th/km/index2.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=6&Itemid=45
- ครรชิต พุทธิโกษา. (2554). *กรอบประเด็นการวิจัยของประเทศไทยให้พร้อมรับสถานการณ์การรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- คุณนงนุช เนียม: บทบาททรัพย์สินทางปัญญากับ AEC [วิดีโอออนไลน์]. (2554). สืบค้น 24 เมษายน 2555, จาก <http://music.ohozaa.com/my/thaiTVPlayer.jsp?guid=20110722090527>
- จักร มยุเรศ. (ม.ป.ป.). *ยกระดับความรู้ความสามารถการแข่งขันของธุรกิจตนเอง SMEs ควรรู้เรื่องทรัพย์สินทางปัญญา ภาค 1*. สืบค้น 1 พฤษภาคม 2555, จาก <http://www.sme.go.th/Lists/EditorInput/DispF.aspx?List=15dca7fb-bf2e-464e-97e5-440321040570&ID=1546>
- จิรศักดิ์ รอดจันทร์. (2555). *หลักกฎหมายและแนววิธีปฏิบัติเพื่อการคุ้มครองการประดิษฐ์และการออกแบบผลิตภัณฑ์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประกาศเรื่อง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559). (2554). สืบค้น 1 พฤษภาคม 2555, จาก <http://www.sesa10.go.th/sesa10/data/dec54/1.pdf>
- ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC): โอกาสและผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมไทย*
- บทวิเคราะห์โอกาสและผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมไทย จากการเข้าร่วมประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC)*. (ม.ป.ป.). สืบค้น 24 เมษายน 2555, จาก http://www.med.cmu.ac.th/library/asean-web/asean-pillars/Thai_Industry_and_AEC.pdf
- วัส ดิงสมิตร. (2543). บทบาทของทรัพย์สินทางปัญญาต่อการประกอบธุรกิจ. *ศุลพาห*, 47(2), 41-54.
- มูลนิธิชีววิถี. (2555). *เดินทางคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ปลดล็อก 5 ปี ไทยติดบัญชี PWL*. สืบค้น 15 กันยายน 2555, จาก <http://www.biothai.net/news/12101>
- เยาวลักษณ์ เคลือบมาศ. (ม.ป.ป.). *การจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญา*. สืบค้น 24 เมษายน 2555, จาก www.finearts.cmu.ac.th/.../10.การจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญา
- ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ, สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2550). *รายงานการศึกษากรอบความคิดการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย*. สืบค้น 1 พฤษภาคม 2555, จาก <http://www.ipthailand.go.th/ipthailand/index>.

- php?option=com_docman&task=cat_view&gid=992&Itemid=747
- Jom. (2554). *ผลประชุมกรอบอาเซียนเร่งพัฒนาการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างกัน*. สืบค้น 24 เมษายน 2555, จาก http://202.142.193.72/ptech/index.php?option=com_content&view=article&id=67:asaen&catid=2:demo1
- News Plus. (2554). *รมต.เศรษฐกิจอาเซียนเห็นชอบแผนร่วมมือทรัพย์สินปัญญารองรับ AEC*. สืบค้น 24 เมษายน 2555, จาก <http://www.newsplus.co.th/NewsDetail.php?id=28280>
- News Plus. (2555). *อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญารับนโยบาย รว.ประกาศยุทธศาสตร์ปี 55*. สืบค้น 24 เมษายน 2555, จาก <http://www.newsplus.co.th/NewsDetail.php?id=37771>
- Knowledge Ecology International. (2555). *USTR's 2012 Special 301 Report: Focuses on Largest Developing Country Markets, and Canada*. สืบค้น 15 กันยายน 2555, จาก <http://keionline.org/node/1403>
- World Intellectual Property Organization (WIPO). (ม.ป.ป.). *Understanding Copyright and Related Rights*. สืบค้น 15 กันยายน 2555, จาก http://www.wipo.int/freepublications/en/intproperty/909/wipo_pub_909.pdf

Translated Thai References

- ASEAN Economic Community (AEC): Opportunities and Impacts upon Thai Industry: Analysis of Opportunities and Impacts upon Thai Industry from ASEAN Collaboration*. Retrieved April, 2012, from http://www.med.cmu.ac.th/library/asean-web/asean-pillars/Thai_Industry_and_AEC.pdf
- Bio Thai Foundation. (2012). *Progress to Intellectual Property Protection: Unlocked Five Years Thailand on Priority Watch List*. Retrieved September, 2012, from <http://www.biothai.net/news/12101>
- Department of Intellectual Property. (n.d.) *Draft of Copyright Protection Guideline*. Retrieved April, 2012, from http://www.ipthailand.go.th/new_template/index.php?option=com_content&task=view&id=1762&Itemid=390
- Department of Intellectual Property. (2010). *Patent Cooperation Treaty*. Retrieved September, 2012, from http://www.ipthailand.go.th/ipthailand/index.php?option=com_content&task=category§ionid=43&id=351&Itemid=296
- Department of Intellectual Property. (2010). *Traditional Knowledge Database System*. Retrieved April, 2012, from http://www.ipthailand.go.th/ipthailand/index.php?option=com_content&task=blogsection&id=29&Itemid=39

- Department of Intellectual Property. (2010). *Traditional Knowledge Database System*. Retrieved September, 2012, from http://www.ipthailand.go.th/ipthailand/index.php?option=com_content&task=category§ionid=25&id=161&Itemid=262
- Department of Intellectual Property. (2008). *Terms of Reference (TOR): Project on Development of Paperless Trademark Registration*. Retrieved May, 2012, from http://www.ipthailand.go.th/info/images/tor_dippaperless_2.doc
- Intellectual Property Management*. (n.d.). Retrieved May, 2012, from http://www.ipthailand.go.th/km/index2.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=6&Itemid=45
- Jak Mayures. (n.d.). *Enhancing Knowledge and Capability of SMEs Regarding Intellectual Property Part I*. Retrieved May, 2012, from <http://www.sme.go.th/Lists/EditorInput/DispF.aspx?List=15dca7fb-bf2e-464e-97e5440321040570&ID=1546>
- Jirasak Raudchan. (2012). *Legal Principle and Practice for Invention and Product Design Protection*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Announcement on National Economic and Social Development Plan No. 11 (B.E. 2012-2016). (2011). Retrieved May, 2012, from <http://www.sesa10.go.th/sesa10/data/dec54/1.pdf>
- Jom. (2011). *Conference Report on Development of Intellectual Property Registration in ASEAN*. Retrieved April, 2012, from http://202.142.193.72/ptech/index.php?option=com_content&view=article&id=67:asaen&catid=2:demo1
- Kanchit Puthakosa. (2011). *Research on Thailand's Readiness for the ASEAN Economic Community*. Bangkok: Office of National Research Council of Thailand.
- Kritchayapak Aunsri. (2011). *ASEAN Economic Community*. Bangkok: Prince Damrong Rajanuphab Institute of Research and Development, Office of the Permanent Secretary Ministry of Interior.
- Kuinoktumneub Talk Show. (2011). *Role of Intellectual Property and AEC*. Retrieved April, 2012, from <http://music.ohozaa.com/my/thaiTVPlayer.jsp?guid=20110722090527>
- Logistic and Supply Chain Information for Thai Industries. (2011). *ASEAN Economic Community: AEC*. Retrieved April, 2012, from http://www.baanjommyut.com/library_2/asean_community/04.html

- Ministry of Commerce. Department of Trade Negotiations. (2009). *ASEAN Economic Community: AEC*. Nonthaburi: Department of Trade Negotiations.
- National Center for Genetic Engineering and Biotechnology, National Science and Technology Development Agency. (n.d.). *Report on Thai Traditional Knowledge Protection*. Retrieved May, 2012, from http://www.ipthailand.go.th/ipthailand/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=992&Itemid=747
- New Plus. (2011). *ASEAN Economic Minister Agreed with Intellectual Property Cooperation in AEC*. Retrieved April, 2012, from <http://www.newsplus.co.th/NewsDetail.php?id=28280>
- New Plus. (2012). Director General Department of Intellectual Property Agreed with Minister's Policy Year 2012. Retrieved April, 2012, from <http://www.newsplus.co.th/NewsDetail.php?id=37771>
- Publication Department. (2010). Intellectual Property: Instrument of Strengthening Competitive Capability. *INNO MAG*, 37(212), 13-16.
- What Tingsamitr. (2000). Role of Intellectual Property and Business Engagement. *Dulpaba Journal*, 47(2), 41-54.
- Yaowaluck Kluebmas. (n.d.). *Intellectual Property Management*. Retrieved April, 2012, from www.finearts.cmu.ac.th/.../10.การจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญา